

N:o 173.

Af herr **E. O. V. Wavrinsky**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändrade bestämmelser i strafflagen, afseende dödsstraffets suspenderande.

I diktamen till statsrådsprotokollet den 17 mars 1876 behagade H. Maj:t Konungen, med anledning af tvänne inkomna nådeansökningar, yttra: »att Mitt utöfvande af den genom grundlagen Mig tillerkända benådningsrätt i verkligheten skulle betyda intet mindre än *upphörande af all tillämpning af det i nu gällande lag stadgade dödsstraff för mord* begångna under försvarande omständigheter. Men, oberoende af Mina tankar angående dödsstraffets rättmätighet och lämplighet i allmänhet, är den öfvertygelsen hos mig djupt rotfast, att jag, genom det sätt, hvarpå jag begagnar Min benådningsrätt, *icke* bör upphäffa en lag, hvilken, stiftad af Konung och Riksdag gemensamt, det icke tillkommer Mig ensam att ändra».

Dessa ord ljuda som en vädjan till den lagstiftande folkförsamlingen. Skall denna konungsliga, upphöjda vädjan längre förklinga ohörd — är det svenska folket ännu ej vuxet detta prof på stigande odling och humanitet?

Den svenska lagstiftningen har steg för steg upphäft dödsstraffet för en mängd brott, för hvilka lagen förut bestämde detta straff. Det är numera endast i ett fall, vid *dråp*, såsom i 14: 3, 4 af strafflagen sägs, *hvilket begås af lifstidsfånge* och der omständigheterna ej äro förmildrande, som lagen absolut hotar med dödsstraff. I alla andra fall, der dödsstraff bestämmes, är det alternativt med straffarbete på lifstid. De kvalificerade dödsstraffen hafva alldeles borttagits. Antalet afrättningar har så småningom med några undantagsfall stadigt nedgått, under det att folkmängden varit i stark tillväxt.

Oaktadt dessa humanitära åtgärder har benägenheten för grofva brott märkbart aftagit, på samma gång som den allmänna rättsordningen blif-

vit bättre betryggad än fordom. Antyder icke detta, att det svenska folket hunnit en kulturståndpunkt, der dödstraffet utan våda för den allmänna säkerheten kan ur allmänna strafflagen helt och hållet borttagas?

Redan 1863 visade det hedervärda svenska bondeståndet en sådan uppfattning, då det för sin del vid granskning af förslaget till den nya strafflagen beslöt dödsstraffets upphäfvande.

Vid sista ståndsriksdagen, 1865—1866, väckte riksdagsmannen *Rosenberg* i bondeståndet motion om dödsstraffets suspenderande under 10 år och ersättande med straffarbete för listiden för att vinna erfarenhet, huruvida icke rättssäkerheten i landet skulle kunna tryggas utan att afrättningar egde rum. Bondeståndet biföll enhälligt den Rosenbergska motionen, hvilken emellertid i de andra stånden afslogs.

Under den första riksdagen efter nationalrepresentationens införande, 1867, väckte dåvarande borgmästaren *Bovin* motion om dödsstraffets borttagande ur den allmänna strafflagen. Lagutskottet afstyrkte med 8 röster mot 7 motionen (mem. n:o 53, den 16 febr.) »emedan föreställningen om dödsstraffets nödvändighet ännu i vårt land vore med rättsmedvetandet så införlifvadt, att detta straffs borttagande — hvilket måste erkännas först vid en allmänt högre bildningsgrad böra ifrågasättas — icke kunde ske med stöd i detta medvetande».

Men svaret på detta afstyrkande blefvo tungt vägande reservationer och lifliga och kraftiga uttalanden till förmån för motionen, då ärendet i Andra Kammaren föredrogs. Vid anställd votering afgåfvos också 103 röster för motionen emot 53.

I Första Kammaren försvarades Bovins motion med både värme och talang, men föll med 38 röster mot 39, således med blott en rösts öfvervigt. En medlem af kammaren, som hade utsigt att gifva åt röstningen en motsatt utgång, lærer hafva försummat att i rätt tid aflemna sin röstsedel.

Tillsammans hade i båda kamrarna 141 bifallit förslaget om dödsstraffets uteslutande ur lagen, under det att endast 92 enats om detta straffs bibehållande.

Nästföljande riksdag, 1868, väckte häradshöfding *Hasselrot* i Första och borgmästare *Bovin* i Andra Kammaren samma motion. Men redan vid remissen af motionen i Första Kammaren till lagutskottet yttrade sig h. excellens justitie-statsministern friherre *De Geer* på ett sätt, som betog reformens vänner allt hopp och ådagalade, att, äfven om Riksdagen skulle bifalla motionens innehåll, sanktion från Konungens sida icke kunde påräknas. Motionen begrafdes. Lika svar fick riksdagsman *Tjernlund* 1872.

Sedan dess har emellertid Konungens ofvan anförda tungt vägande ord fallit. Och dessa ord kräfva väl ett svar?

De gälla visserligen endast dödsstraff för mord, men det är väl uppenbart, att dödsstraffet för att stäfja grofva brott och anstiftelser mot staten är lika orättmätigt.

I dessa senare fall kan samma handling, som den ena dagen är ett groft brott, den andra dagen förtjena lof och pris.

Vi behöfva endast erinra om sådana män som en *Garibaldi*, en *Andrassy*, en *Crispi* i våra dagar eller från vårt fosterlands häfder, en *Engelbrecht*, en *Gustaf Wasa* m. fl.

Här gifves intet rum för rättvisa.

Om någon jemförelse med individens nödvärnsrätt kan här ej heller rättvisligen blifva tal.

Har nu något inträffat, som skäligen kan förmå 1893 års lagutskott och svenska folkets nuvarande representanter att jäfva 1868 års lagutskotts omdöme i denna sak?

Utskottet anförde då till stöd för bifall: »att om lifstidsfängelse icke eger förmåga att afhålla från brott, så skall hotet med dödsstraff otvifvelaktigt icke heller förmå det; att, rätt tillämpadt, vore straffarbete på lifstid tillfyllestgörande jemväl derutinnan, att det värjer samhället från vidare rättskränkning från brottslingens sida, på samma gång denne lemnades tillfälle försona sig med Honom, som råder öfver lif och död, med samhället och sitt eget samvete. Utskottet, som hyste den öfvertygelse, att den ifrågasvarande lagförändringen *egde stöd i allmänna rättsmedvetandet* inom landet, grundade denna sin öfvertygelse dels i någon mån på egen kännedom om förhållandet, dels på betydelsen af den öfvervägande majoritet inom Andra Kammaren och den starka minoriteten inom Första Kammaren vid 1867 års riksdag, och denna öfvertygelse vunne yttermera styrka deraf, att bondeståndet vid 1862—63 årens riksdag beslöt dödsstraffets upphäfvande, då förslag till nu gällande strafflag förehades till granskning; och utskottet vågade utan tvekan påstå, att vi numera befunno oss på den grad af kultur, som medgäfve dödsstraffets utplånande ur strafflagen utan äfventyr för rättsordningens upprätthållande».

Gäller icke detta omdöme med allt fog äfven i dag? Eller står Sverige lägre i detta afseende än Italien, Rumänien, Portugal, Holland, de schweitziska kantonerna Fribourg, Neuchâtel, Genève, Zürich, Bâle-ville, Bâle-campagne, Tessin, Berne, Turgovie, Soleure, Vaud, Schaffhause, Appenzell Rh. ext., Grisons, Argovie och Glaris, republiken San Marino, staterna Michigan.

Rhode Island, Wiscounsins och Maine, Venezuela, Costa-Rica, hvilka stater numera afskaffat dödsstraffet?

I andra länder, i hvilkas strafflagar dödsstraffet kvarstår, har det under en lång följd af år icke blifvit tillämpadt. Till dömes i *Finland* ej sedan 1826, i *Belgien* ej sedan 1863.

I vårt brödraland Norge har ingen afrättning egt rum sedan 1875, i vårt grannland Danmark ej sedan 1882.

I vissa delar af Tyskland tillämpas icke dödsstraffet. I Ryssland bestraffas ej mord med döden.

Tron på dödsstraffets nödvändighet har väl ännu i våra dagar bland vårt lands rättslärde en del bekännare.

Man menar, att dödsstraffet kraftigare än något annat straffmedel verkar afskräckande på brottsligt sinnade personer från begäendet af brott. Men den stora allmänheten blir med hvar dag allt mera öfvertygad om, att denna föreställning är falsk.

Om en afrättning inger fasa, så är det hos den stora fredliga mängden, som har vaket samvete.

Det gifves talrika exempel på, att brottslingar, som åsett en afrättning eller fått kändedom derom, *genast* derefter begått brott, hvilka straffas med lifvets förlust.

Hvad brottslingen vid planläggningen tänker på, det är *att undgå allt straff*. Afrättningen blir ej heller någon oblandad nesa, någon skamfläck för brottslingens minne — utan den gör honom snarare till en intressant och märklig person, sedan allmänheten genom tidningarna fått sysselsätta sig med honom till det sista.

Något verksamt afskräckande i sjelfva afrättningen finnes ej heller, sedan denna försiggår inom fängelsets portar.

Om man förmenar, att utomordentligt grofva brott fordra utomordentliga straff, lifvets förlust, således vill tillfredsställa *rättvisans* fordringar, så må man också svara för att brotten med full rättvisa bedömas, graderas.

Men att här fylla rättvisans kraf är helt enkelt omöjligt.

Föröfvarne af de gröfsta brotten äro ej oftast, snarare sällan, de mest förhårdade brottslingarna och, när så någon gång är händelsen, kan man i regeln spåra orsaken dertill i missförhållanden, i hvilka hela samhället är djupt medansvarigt.

År 1856 afrättades icke någon brottsling; men 1857 *sju* och 1858 ej mindre än *fjorton*.

Granskar man justitie-statsministerns embetsberättelser, är det oförklarligt, hvarför lagens hämnande hand de sistnämnda åren skördat så många offer.

Berättelsen för 1857 och 1858 uppgifver såsom »bevekelsegrunder eller andra anledningar» till mord eller dråp, hvarför dödsstraff blifvit i första instans ådömdt, för det vida öfvervägande antalet antingen *öfverilning och obetänksamhet* eller *missbruk af starka drycker eller begär dertill*, med de senares följeslagare: *utsväfningar*, jemte *egennyttia, penningbegär och roflystnad*. De öfriga anledningarna voro obetydligare. Var det nu *rättvisan*, som kräfde, att så många hufvuden föllo för dessa orsakers skull?

Rusdryckerna äro ju så väl statens som kommunens och enskildes bästa näringsfång, men för följderna af dess öfverhandtagande »missbruk» fritager man sig gerna från ansvar.

Dödsstraffet medgifver *icke*, då försvarande omständigheter vid brottet förekommit, att utan grymhet kunna lämpas efter brottet; det kan drabba en oskyldig person och en upprättelse blir icke möjlig; det utesluter möjligheten för brottslingen att genom ett förbättradt lefverne kunna försona sig med samhället och det verkar demoraliserande på massan af folket.

Så länge staten bär våld och förgriper sig på sina medborgares lif, gifver han ett ovärdigt och förledande föredöme.

År 1844 uttalade sig rörande dödsstraffet franlidne expeditions-sekretären Johan Gabriel Richert — den yngre lagberedningens mest framstående ledamot och egentlige ledare, säger justitierådet Olivecrona i sitt förtjenstfulla arbete »Om dödsstraffet».

Hans behjertansvärda ord lyda:

»Ju mera man i verldshistorien betraktar fortgången af människoslägtets utveckling, och ju mera man deri skönjer en högre ledning, från mörker till ljus, från våld till rätt, från blodshämnd till förbättringsstraff, ju mer klarna de moln, som skymma framtiden, och ju mer bortfaller all misströstan derom, att äfven dödsstraffen en dag — och denna icke alltför långt aflägsen — skola ur lagarne utplånas.

Jag bekänner att jag, ifrån den första stund jag börjat tänka något i denna sak, aldrig kunnat förmå mig att tro på dödsstraffens nödvändighet. Jag tror på statens pligt att hylla, icke den försoningslära, som ropar efter lif för lif, men den, som vill ingen syndares död, utan hvar och en omvänder sig och lefver. Jag tror på statens pligt att verka för sin höga bestämmelse till släktets förädling, icke med uppfostran för några få, som gifva sig namn af bildade, och med bilor för de andra, som kallas

den råa massan, utan med en lefvande, oskrymd och från mannamån frigjord människokärlek för alla. Jag tror på en i det tysta oafbrutet framskridande seger, icke af det onda, utan af det goda, i trots af alla reaktionära krafter motstånd. Jag tror deremot icke på skriket om vådorna af den närvarande tidens så kallade filantropiska syftning, emedan jag märker i denna syftning en fläkt af den anda, som arbetar på mensklighetens förlösning ur egoismens bojar; och jag tror föga på hufvud eller hjerta hos den, som kan håna eller hata detta tidens tecken, hvartill hörer, bland många flera mer och mer uttalade tvifvelsmål om den ofelbara förträffligheten i hvarje qvarlefva från en förgången tid, också det om *dödsstraffens oivkorliga nödvändighet*. Min innerliga öfvertygelse är, att i samma mån som staterna, under medvetande af sitt rätta mål, fortgå på den rätta humanitetens bana d. v. s. i samma mån som de *kristnas* i detta ords stora och sanna betydelse, *i samma mån skola alla straff, som kräfvat, icke människors förbättring, utan människors blod, blifva en styggelse äfven på jorden*. Med denna öfvertygelse går jag i grafven, fullt förvissad, att dödsstraffen icke, i något samhälle med *verklig* kultur, skola ett halft sekel öfverleva mig».

I öfverensstämmelse med denna uppfattning och på de grunder jag för öfrigt här anfört tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen behagade besluta i skrifvelse begära, det Kongl. Maj:t ville till nästföljande Riksdag inkomma med förslag till sådan ändring i nu gällande allmänna strafflagen, att dödsstraffet suspenderas och ersättes med straffarbete på lifstid, under så lång period, att utrönas må, huru vida rättsäkerheten kunde tryggas utan att afrottningar egde rum.

Derest mitt yrkande i afseende på formuleringen skulle tarfva ändring för att kunna läggas till grund för ett beslut inom Riksdagen, anhåller jag att vederbörande utskott beredvilligt verkställer nödig redigering.

Stockholm den 28 januari 1893.

Edvard Wavrinsky.